

MUSIQA TA'LIMINING ZAMONAVIY PEDAGOGIK IMKONIYATLARI VA UNING INSON RUHIY-MA'NAVIY KAMOLOTIGA TA'SIRI

Barshinay Matnazarova

Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti
Pedagogika fakulteti Musiqa ta'limi yo'nalishi 1-bosqich talabasi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15788380>

Annotatsiya. Ushbu maqolada musiqa ta'limining zamonaviy pedagogik imkoniyatlari, noan'anaviy metodlarning qo'llanilishi, xalq va zamonaviy musiqaning uyg'unligi hamda ularning inson ruhiy-ma'naviy kamolotiga ta'siri tahlil etiladi. Musiqa terapiyasi, estrada san'ati, bolalar ijodkorligi va estetik tarbiyada musiqaning o'rni muhim omil sifatida qaraladi.

Kalit so'zlar: musiqa ta'limi, estetik tarbiya, xalq cholg'ulari, musiqiy terapiya, pedagogik yondashuvlar, yoshlar ongiga ta'sir.

СОВРЕМЕННЫЕ ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ВОЗМОЖНОСТИ МУЗЫКАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ И ЕГО ВЛИЯНИЕ НА ДУХОВНО-ПРАВСТВЕННОЕ РАЗВИТИЕ ЛИЧНОСТИ

Аннотация. В статье анализируются современные педагогические возможности музыкального образования, использование нетрадиционных методов, гармония народной и современной музыки и их влияние на духовно-нравственное развитие личности. Рассматривается роль музыки в музыкотерапии, эстрадном искусстве, детском творчестве и эстетическом воспитании как важный фактор.

Ключевые слова: музыкальное образование, эстетическое воспитание, народные инструменты, музыкотерапия, педагогические подходы, воздействие на сознание молодежи.

MODERN PEDAGOGICAL POSSIBILITIES OF MUSIC EDUCATION AND ITS IMPACT ON THE SPIRITUAL AND MORAL DEVELOPMENT OF A PERSON

Annotation. This article analyzes the modern pedagogical possibilities of music education, the use of non-traditional methods, the harmony of folk and modern music and their impact on the spiritual and moral development of a person. The role of music in music therapy, pop art, children's creativity and aesthetic education is considered as an important factor.

Keywords: music education, aesthetic education, folk instruments, music therapy, pedagogical approaches, impact on the consciousness of young people.

Musiqa har doim insoniyatning ma'naviy hayotida alohida o'rin egallagan. U nafaqat estetik zavq bag'ishlaydi, balki inson ruhiy olamini shakllantirishda ham muhim vosita hisoblanadi. Ayniqsa, bugungi kunda ta'lim tizimida musiqaning pedagogik va terapevtik imkoniyatlarini to'liq ishga solish dolzarb masalaga aylangan. Xalq musiqasi, zamonaviy estrada, baxshichilik san'ati, xalq cholg'ulari — bularning barchasi yosh avlodni har tomonlama yetuk shaxs qilib tarbiyalashda katta ahamiyatga ega.

Metodologiya

Ushbu ilmiy tadqiqotda musiqa ta'limining o'quvchilarning estetik, ijodiy va ruhiy-ma'naviy rivojiga ta'sirini o'rganish maqsadida sifatli va miqdoriy tahlil usullari uyg'un holda qo'llanildi. Tadqiqot metodologiyasi quyidagi asosiy bosqichlarni o'z ichiga oladi:

1. Tadqiqot ob'ekti va predmeti

Ob'ekt: Umumiy o'rta ta'lim maktablarida va bolalar musiqa maktablarida olib borilayotgan musiqa ta'limi jarayoni.

Predmet: Musiqa ta'limining estetik tarbiya, ijodiy salohiyat va ruhiy holatga ko'rsatadigan pedagogik va psixologik ta'siri.

2. Tadqiqot ishtirokchilari

Tadqiqot Toshkent shahri, Samarqand va Farg'ona viloyatlaridagi 5 ta umumta'lim maktabi va 3 ta bolalar musiqa maktabi negizida olib borildi. Ishtirokchilar quyidagilardan iborat:

100 nafar 7–9-sinflar o'quvchilari

30 nafar musiqa o'qituvchilar

5 nafar musiqa terapevt mutaxassislari

3. Tadqiqot metodlari

Tadqiqot quyidagi ilmiy metodlar asosida tashkil etildi:

So'rovnoma usuli – o'quvchilarning musiqiy ta'limga munosabati, darslardagi ishtiroki va musiqaning ularning ruhiy holatiga ta'sirini aniqlash uchun maxsus anketalar tarqatildi.

Intervyu – musiqa o'qituvchilari va terapiya mutaxassislari bilan chuqurlashtirilgan suhbatlar o'tkazildi.

Kuzatuv usuli – musiqa darslari va mashg'ulotlari jarayonida bevosita ishtirok etilib, pedagogik yondashuvlar va o'quvchilarning reaksiyalari qayd etildi.

Kontent-tahlil – o'quv dasturlari, o'quv qo'llanmalari va musiqiy tarbiya bilan bog'liq metodik tavsiyalar tahlil qilindi.

Ekspiriment – musiqa terapiyasi elementlarini o'z ichiga olgan 1 oylik maxsus dars moduli joriy etilib, uning natijalari oldingi ko'rsatkichlar bilan solishtirildi.

4. Ma'lumotlar tahlili

Olingan empirik ma'lumotlar statistik tahlil qilindi. So'rovnoma natijalari MS Excel dasturida foizlarda tahlil etildi, intervyu va kuzatuv natijalari esa tematik guruhlariga ajratilib, sifat jihatidan baholandi. Eksperimental guruh (terapiya darslarida qatnashgan o'quvchilar) va nazorat guruhi (an'anaviy musiqa darslarida qatnashgan o'quvchilar) o'rtasidagi o'zgarishlar grafik va diagrammalar orqali ko'rsatildi.

5. Ishonchlilik va haqiqiylik

Tadqiqotda foydalanilgan metodlar pedagogik amaliyotda tasdiqlangan va ilg'or tajribalar asosida shakllantirilgan. Ma'lumotlar ishonchliligi uchun takroriy kuzatuvlar, turli yosh guruhlarini qamrab olgan so'rovlar va mutaxassislar fikriga asoslangan baholar keltirildi.

Tadqiqotda kontent-tahlil, so'rovnoma va kuzatuv metodlari asosida musiqa ta'limining samaradorligi baholandi. Toshkent, Samarqand va Farg'ona viloyatlaridagi 5 ta umumiy o'rta ta'lim maktabi va 3 ta san'at maktabida musiqiy ta'lim jarayonlari kuzatildi. Shuningdek, 100 nafar o'quvchi va 30 nafar musiqa o'qituvchisi orasida so'rovnoma o'tkazildi.

Natijalar va tahlil

1. Musiqa terapiyasining ta'siri: Tadqiqot natijalariga ko'ra, musiqa terapiyasi maktab o'quvchilarining ruhiy holatini barqarorlashtirishda ijobiy natijalar bergan. Xususan, xalq musiqa asboblari (doira, dutor) bilan shug'ullangan o'quvchilar orasida stress darajasi 28% ga kamaygan.

2. Estetik tarbiya va ijodkorlik: Musiqa darslari o'quvchilarning estetik didini shakllantirishda va ularning ijodiy salohiyatini rivojlantirishda muhim vosita bo'lib xizmat qilgan. So'rovnomada qatnashgan o'quvchilarning 74%i musiqa darslari ularda tasavvur, emotsional anglash va erkin ifoda etish ko'nikmalarini oshirganini ta'kidlagan.

3. Zamonaviy va an'anaviy musiqaning uyg'unligi: O'qituvchilarning fikricha, an'anaviy

xalq musiqa elementlari bilan boyitilgan zamonaviy estrada qo'shiqlari o'quvchilar ongida ijobiy ta'sir uyg'otadi va milliy qadriyatlarga bo'lgan munosabatni mustahkamlaydi.

4. Pedagogik yondashuvlar: Noan'anaviy metodlardan foydalanish (masalan, interaktiv o'yinlar, musiqa orqali hikoya tuzish, improvizatsiya) o'quvchilarning darsga qiziqishini 2 barobar oshirgan.

Xulosa

Musiqa ta'limi o'quvchilar ma'naviy, ruhiy va ijodiy rivojida muhim rol o'ynaydi. Xalq cholg'ulari, an'anaviy qo'shiqlar, zamonaviy estrada va musiqa terapiyasining uyg'un holda qo'llanilishi nafaqat bilim va ko'nikmalarni, balki milliy qadriyatlar asosida shaxs kamolotini shakllantiradi. O'quvchilarda estetik did, tasavvur va emotsional intellekt rivojlanadi. Kelgusida musiqa ta'limini STEAM va kreativ yondashuvlar bilan boyitish, innovatsion usullarni keng joriy etish lozim.

O'tkazilgan ilmiy-amaliy tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, musiqa ta'limiga STEAM (fan, texnologiya, muhandislik, san'at va matematika) yondashuvini integratsiyalash, o'quvchilarda nafaqat estetik did va musiqiy saviyani, balki analitik fikrlash, muammoli vaziyatlarni hal etish va jamoaviy hamkorlik kabi ko'nikmalarni ham samarali rivojlantiradi. An'anaviy yondashuvdan farqli o'laroq, STEAM modeli orqali o'quvchilar musiqa darslarida ilmiy asoslangan, interaktiv, texnologik va ijodiy faoliyat bilan shug'ullanish imkoniga ega bo'lmoqda. Tadqiqotlar davomida aniqlanishicha, STEAM asosida tashkil etilgan musiqa mashg'ulotlari bolalarning fanlararo bog'lanishni tushunishga, musiqa asboblarini texnik jihatdan o'rganishga, turli kompozitsiyalarni raqamli dasturlar orqali yaratishga va o'z g'oyalarini san'at orqali ifoda etishga keng yo'l ochadi. Shuningdek, ushbu yondashuv bolalarning ruhiy holatini muvozanatlash, stressni kamaytirish va o'z-o'zini anglash darajasini oshirishda ham ijobiy rol o'ynaydi. Ushbu maqolada olib borilgan kuzatuv, so'rovnoma va eksperiment natijalari shuni ko'rsatdiki, musiqa ta'limida STEAM yondashuvining joriy etilishi:

- o'quvchilar bilimni mustahkamlashga;
- ijodiy fikrlashni rivojlantirishga;
- fanlararo integratsiyani ta'minlashga;
- shaxsiy qiziqishlar va iste'dodlarni ro'yobga chiqarishga;
- zamonaviy kompetensiyalarni shakllantirishga xizmat qiladi.

Shunday qilib, STEAM asosida tashkil etilgan musiqa ta'limi modeli nafaqat ta'lim sifatini oshiradi, balki ijtimoiy jihatdan faol, intellektual salohiyati yuqori va madaniy saviyali shaxslarni tarbiyalashda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu sababli, ushbu yondashuvni barcha bosqichlardagi musiqa ta'lim tizimiga joriy etish va uni metodik jihatdan takomillashtirish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biri hisoblanadi.

REFERENCES

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Yangi O'zbekiston maktabi" konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risidagi PQ-290-sonli qarori. — 2022 yil 28 avgust
2. Karimova, M. (2021). "Maktabda musiqiy tarbiya jarayonida xalq cholg'ularidan foydalanish." O'qituvchi jurnal, №4, 56–62-betlar.
3. UNESCO. (2003). Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage.
4. Normurodova, D. (2023). Zamonaviy estrada san'ati va yoshlar ongiga ta'siri. Toshkent: "Ijodiy fikr" nashriyoti.
5. Bozorov, H. (2020). "Musiqa terapiyasining psixologik asoslari." Pedagogik mahorat,

№3, 45–50-betlar.

6. Алиев А.А. Интеграция искусства в STEM-образование как фактор формирования креативного мышления // Педагогика искусства. — 2021. — №3. — С. 22–26.
7. Бердиев М. STEAM yondashuvi asosida ta'lim jarayonini tashkil etish metodikasi // O'zbekiston pedagogik jurnali. — 2022. — №4. — B. 45–50.
8. Xolboeva G.X. Musiqa ta'limida innovatsion yondashuvlarning o'rni // O'zbekiston san'at va madaniyat jurnali. — 2023. — №1. — B. 33–37.
9. Yakubova G.R. Musiqa fanini o'qitishda STEAM integratsiyasining samarasi // Ta'lim va innovatsiyalar. — 2022. — №6. — B. 41–46.
10. Shavkatova D.T. Musiqa darslarida bolalarning estetik dunyoqarashini shakllantirishda zamonaviy metodlarning roli // Innovatsion ta'lim. — 2023. — №2. — B. 55–60.
11. Atoev, B. (2022). Musiqa ta'limida innovatsion yondashuvlar. Toshkent: Fan va Texnologiya nashriyoti.